

KULTURA

DUH FILOZOFIJE: SLOBODAN DIVJAK, DIREKTOR ZAJEČARSKE FILOZOFSKE ŠKOLE

Za ugled Srbije u svetu

Tradicija nije, kao što to misle naši ortodoksni tradicionalisti, u sebe zatvoreni, nepromenljivi identitet

Slobodan Divjak (Foto: D. Jevremović)

Počev od nedelje, 9. jula, pa do subote 15. jula, Zaječar će biti stecište filozofa koji će razmenjivati i sučeljavati svoja mišljenja u, posle sedam godina obnovljenoj, Filozofskoj školi Felix Romuliana. Primarni cilj Škole u čijem će radu pored filozofa učestvovati i 70 studenata iz Srbije, Republike Srpske i Crne Gore i 20-ak profesora filozofije iz srednjih škola, jeste da značajno doprinese razvoju naše filozofije i njenoj afirmaciji u svetu. Gost Škole biće i Žarko Puhovski iz Zagreba. U razgovoru sa Slobodanom Divjakom, direktorom zaječarske Filozofske škole, saznajemo i da Škola treba da utiče na širenje uticaja filozofije u našem društvu, pa će zato biti i otvorena za sve zainteresovane građane.

INTERVJU

U čemu će se obnovljena zaječarska Filozofska škola Felix Romuliana razlikovati od stare? Ima li ambicija da postane međunarodna?

– Već sam atribut "obnovljena" ukazuje da "nova" Filozofska škola Felix Romuliana želi da uspostavi izvestan kontinuitet sa onom starom koju je utemeljio akademik Mihailo Đurić, zbog čega su ga obnovitelji jednodušno postavili za počasnog predsednika. Kad to kažem, pre svega mislim na one izvorne karakteristike ove institucije zahvaljujući kojima se izdvajala od ostalih intelektualnih manifestacija sličnog tipa: otvorenost, težnja da se očuva dignitet filozofskog argumenta, prisustvo velikog broja studenata i posticanje njihovog aktivnog učešća u raspravama, okrenutost ka demetropolizaciji duhovnog života u Srbiji itd.

Obnovitelji se možda najviše razlikuju od osnivača po svojoj ambiciji da škola Felix Romuliana postane stecište permanentne komunikacije između naše i svetske filozofije i da time doprinese rastu ugleda Srbije u svetu.

Da li su naši intelektualci "uspavani"; da li pored njih prolaze brojni izazovi, pa i onaj ključni zadatak naroda na prekretnici kao što je naš: odrediti se prema odnosu tradicionalnog i modernog?

– Vi ste u pravu. Kod nas dobar deo intelektualaca radikalno protivstavlja tradiciju i modernizaciju: kao da je svaki tradicionalizam antimoderan, a svaki antitradicionalizam promoderan. Međutim, takve antiteze, ili tradicija ili modernost, naprosto osporava istorijska empirijska evidencija. Pa zar komunizam nije nastojao da u ime modernizacije načini radikalni raskid sa tradicijom. I šta je na kraju time, tj. radikalnim spoljašnjim nasiljem nad tradicijom, postigao. Da li je uspeo da se uklopi u svetske modernizatorske procese, ili su ga oni, kao "strano telo", iz sebe istisnuli. S druge strane, iako Engleska i dan-danas slovi za tradicionalističku zemlju, to nju nije sprečilo da se uzdigne u sam vrh modernih zemalja sveta. Isto tako, postoje brojna uporedna istraživanja javnog mnjenja koja svedoče o činjenici da je Amerika, iako je njena relativna premoć, premoć nad drugim zemljama u današnjem svetu, bez presedana u ljudskoj istoriji, najreligioznija zemlja na svetu. Modernizacija nije, kao ni bilo šta na ovom svetu, nešto što se rađa "ni iz čega"; ona je zapravo permanentno inoviranje tradicije, ali iznutra, unutar nje same. To istovremeno znači da tradicija nije, kao što to misle naši ortodoksni tradicionalisti, u sebe zatvoreni, nepromenljivi identitet, već nešto što se uvek iznova rekapitulira, rekonstruiše i menja.

Filozofska škola Felix Romuliana nastojaće da iz ovog začaranog kruga antagonističke konfrontacije modernizatora i

antimodernista izađe ne zalaganjem za utopistički san o kraju rivalskog odnosa između različitih razvojnih strategija, već upućivanjem na činjenicu da je pluralizacija a ne radikalna konfrontacija suština moderniteta.

Gde je mesto naše filozofije u društvu? Da li Evropa više veruje svojim filozofima, i njihove apstraktne ideje aktivno uključuje u razvoj društva

– Moglo bi se dosta uverljivo pokazati da je pojam Evrope nastao iz duha filozofije. Bit Evrope ne sastoji se u ovom ili onom skupu vrednosti, u ovoj ili onoj kulturnoj tradiciji, u ovoj ili onoj ideologiji, već u proceduralnoj demokratiji i u ideji desustancijalizovanog, tj. formalizovanog prava koji svoje poreklo imaju u filozofiji liberalizma. U Evropi nijedna sadržajna vrednost nema primat nad vladavinom prava kao sistema formalnih procedura. Mesto naše filozofije u društvu određeno je samim karakterom toga društva kao društva u tranziciji koje treba da se integriše u moderni svet, pre svega u Evropsku uniju. U takvom kontekstu, naša filozofija ne treba da izgrađuje neko svoje posebno ideološko stanovište, već da se kritički odnosi prema svemu onome što predstavlja prepreku nastajanju sfere slobodne kritičke javnosti, da doprinosi razjašnjavanju fundamentalnih liberalno-demokratskih kategorija, da afirmiše i kritički preispituje naš kulturni obrazac, ali i da izlaže kritici svaki oblik etničkog šovinizma, uzdizanja politike nad pravom, religijskog i svakog drugog fundamentalizma i ekstremizma itd.

Da li se naši filozofi bave previše politikom? Kakav bi trebalo da bude njihov angažman?

– Uvek treba praviti razliku između načina na koji se filozofi bave filozofijom i njihovog društveno-političkog angažmana. Filozofski način egzistencije filozofa zahteva upotrebu argumentacije primerenu filozofiji kao filozofiji, dok politički način egzistencije filozofa zavisi naprosto od toga kakva su njegova politička uverenja, njegovi moralni nazori, njegov kulturni "bekgrund" itd. Naši filozofi, uključiv i nekadašnje praksisovce, ušli su u periodu "preloma", tj. prelaska iz jednopartijskog u višepartijski sistem, u različite partije i našli se u ulozi političara. To je i prirodno jer je u periodu preloma u prvom planu ne pokušaj hladne nepristrasne teorijske analize onoga što se dešava, već moralni radikalizam, apelovanje na svest i savest, frontalni sukob velikih ideja, što filozofima omogućuje da ispolje svoju retoričku sposobnost ubeđivanja i da monopolišu javnu scenu. Međutim, valja imati u vidu da su filozofija i politika znatno različite stvari, pošto iziskuju različite sposobnosti. Jedna je stvar kreirati sistem međusobno logički neprotivrečnih principa, a sasvim druga je rešavati konkretne, praktične probleme. Jer ovo drugo zahteva drugačiji tip znanja, neretko demagoške sposobnosti, odstupanje od principa, a ne krutu vezanost za njih, elastičnost, a ne doslednost. Naravno, nije isključeno da neki nadareni filozofi poseduju i političke sposobnosti. Ali u budućnosti će se verovatno samo neki od njih zadržati u ulozi političara.

Andelka Cvijić

objavljeno: 07.07.2006.